

การพัฒนาครูตามนโยบายไทยแลนด์ 4.0 ของโรงเรียนเอกชน
Teacher Development in Thailand 4.0 Policy of Private Schools

ลดาวัลย์ เจริญศิริ

Ladawan0301@gmail.com

นักศึกษาลัทธิศาสตร์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

บทคัดย่อ

การพัฒนาครูตามนโยบายไทยแลนด์ 4.0 เป็นการใช้สมรรถนะที่ครูมีอยู่ในการทำให้นักเรียนกลายเป็นักเรียน 4.0 ด้วยการเพิ่มกิจกรรมการเรียนรู้ที่จะทำให้นักเรียนได้รับทักษะที่จำเป็นสำหรับ ศตวรรษที่ 21 คือทักษะการคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหา การคิดสร้างสรรค์ การสร้างนวัตกรรม การเรียนและการทำงานร่วมกันเป็นทีม การมีภาวะผู้นำ การสื่อสาร การใช้ข้อมูลและสารสนเทศ การติดต่อสื่อสารทางไกล การใช้คอมพิวเตอร์และปัญญาประดิษฐ์ การคิดคำนวณ การสร้างอาชีพและการเรียนรู้ด้วยตนเอง หรือที่เรียกกันว่า "7Cs"

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ที่นำเสนอ การพัฒนาครูตามนโยบายไทยแลนด์ 4.0 ของโรงเรียนเอกชน เพื่อเสนอแนวคิดของการจัดการศึกษาไทย 4.0 การจัดการศึกษาเอกชน ประเภทของโรงเรียนเอกชน การพัฒนาครูตามนโยบายไทยแลนด์ 4.0 แนวทางการพัฒนาครูตามนโยบายไทยแลนด์ 4.0

คำสำคัญ: การจัดการศึกษาไทย, การพัฒนาครู, ไทยแลนด์ 4.0, โรงเรียนเอกชน

Abstract

The Teacher Development Policy of Thailand 4.0 is the use of teachers' ability to make students 4.0 students by increasing the learning activities that will enable them to acquire the skills they need for the 21st century. Creative problem Innovation Study and work together as a team. Leadership, communication, information and information. Long distance communication Computer and Artificial Intelligence, Computation, Career Creation, and Self-Learning. Also known as "7Cs"

This article is intended to present. Teacher Development in Thailand 4.0 Policy of Private Schools To propose the concept of Thai education management. Types of Private Schools Teacher Development by Thailand Policy 4.0 Teacher Development Guidelines by Thailand Policy 4.0

Keywords: Thai education management, teacher development, Thailand 4.0 Private school

บทนำ

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 - 2564) ถือเป็นแผนแม่บทหลักในการพัฒนาประเทศที่ได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เป็นกฎหมายบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 1 ตุลาคม 2559 ถึงวันที่ 30 กันยายน 2564 นั้น มีหลักการสำคัญคือ “ยึดคนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา” มุ่งสร้างคุณภาพชีวิต

ที่ดีสำหรับคนไทย พัฒนาคนให้มีความเป็นคนที่สมบูรณ์มีวินัย ใฝ่รู้มีความรู้ มีทักษะ มีความคิดสร้างสรรค์มีทัศนคติที่ดี รับผิดชอบต่อสังคม มีคุณธรรมและจริยธรรม ซึ่งกระทรวงศึกษาธิการในฐานะหน่วยงานหลักในภาคการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพคนของประเทศ ได้ตระหนักถึงความสำคัญ ดังนั้น ภายใต้วิสัยทัศน์ “มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้คู่คุณธรรม มีคุณภาพชีวิตที่ดี มีความสุข ในสังคม” ของแผนพัฒนาการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 – 2564) จึงได้มีการกำหนดยุทธศาสตร์และวางเป้าหมายที่สามารถตอบสนองการพัฒนาที่สำคัญในด้านต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาครูได้แก่ ยุทธศาสตร์ที่ 2 ยุทธศาสตร์ผลิต พัฒนาครู คณาจารย์และบุคลากรทางการศึกษา ที่มุ่งหวัง ให้มีการผลิตครูได้สอดคล้องกับความต้องการในการจัดการศึกษาทุกระดับ ทุกประเภท และมีสมรรถนะ ตามมาตรฐานวิชาชีพ สามารถใช้ศักยภาพในการสอนได้อย่างเต็มที่ ซึ่งตอบสนองการพัฒนาในด้านคุณภาพ ในศตวรรษที่ 21 สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติและยุทธศาสตร์ประเทศไทย 4.0 การจัดการศึกษาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาครูตามนโยบายไทยแลนด์ 4.0. ซึ่งเป็นยุคที่มีความเจริญก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีเป็นอย่างมาก ส่งผลให้สังคมโลกและสังคมไทยมีการเปลี่ยนแปลงเป็นอย่างมาก การศึกษา 4.0 การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคนให้มีคุณภาพที่พร้อมจะอยู่ในบริบทดังกล่าว จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องเร่งพัฒนาครู 4.0 ให้มีความรู้ และมีทักษะ 7C ดังนี้คือ C1 ทักษะสร้างหลักสูตร C2 ทักษะการจัดการเรียนการสอนเน้นเด็ก เป็นสำคัญด้วยวิธีหลากหลาย C3 ทักษะการใช้นวัตกรรมการเรียนรู้ C4 ทักษะการประเมินการเรียนรู้ C5 ทักษะการวิจัย C6 ทักษะการจัดการชั้นเรียน C7 ทักษะการพัฒนาลักษณะนิสัย ด้วยตระหนักถึงความสำคัญของการปฏิรูปครูเพื่อสร้างเด็กไทย ในยุค 4.0

การจัดการศึกษาไทยตามนโยบาย 4.0 หมายถึง การศึกษาเพื่อตอบสนองต่อการปฏิวัติอุตสาหกรรมยุค 4.0 เป็นการจัดการศึกษาเพื่อสนองต่อความต้องการใหม่ ๆ ของเทคโนโลยีโดยผสมผสานความก้าวหน้าใหม่ ๆ เพื่อพัฒนานวัตกรรม

ไทยแลนด์ 4.0 เป็นนโยบายการขับเคลื่อนประเทศไทยสู่ความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน เพื่อให้ประเทศก้าวพ้นปัญหาที่กำลังเผชิญอยู่ในปัจจุบัน เรียกว่า “สามกับดัก” กับดักแรก คือ “กับดักประเทศรายได้ปานกลาง (Middle Income Trap)” กับดักที่สอง “กับดักความเหลื่อมล้ำ (Inequality Trap)” กับดักที่สาม “กับดักความ ไม่สมดุล (Imbalance Trap)” เพื่อให้ผ่านพ้นปัญหาของประเทศดังกล่าว การปรับเปลี่ยนกระบวนการเรียนรู้ ในระบบการศึกษาของประเทศจึงเป็นประเด็นเร่งด่วนในการบ่มเพาะคนไทยให้เป็น “มนุษย์ที่สมบูรณ์ในศตวรรษ ที่ 21” จากการสังเคราะห์องค์ประกอบที่สำคัญของการจัดการเรียนรู้ในยุคไทยแลนด์ 4.0 กระทรวงศึกษาธิการ (2559); กองบริหารและประกันคุณภาพการศึกษา (2559); ไพฑูรย์ สีนลารัตน์ (2559) มีองค์ประกอบ ที่สำคัญ 3 ประการ คือ

1. ลักษณะของกิจกรรมการเรียนรู้ มีลักษณะสำคัญ 7 ประการด้วยกัน คือ 1) เป็นกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อส่วนรวม (mindful Learning) 2) กิจกรรมการเรียนรู้ที่จะทำให้นักเรียนได้รับทักษะที่จำเป็นสำหรับศตวรรษที่ 21 คือ ทักษะการคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหา การคิดสร้างสรรค์ การสร้างนวัตกรรม การเรียนและการทำงานร่วมกันเป็นทีม การมีภาวะผู้นำ การสื่อสาร การใช้ข้อมูลและสารสนเทศ การติดต่อสื่อสารทางไกล การใช้คอมพิวเตอร์และปัญญาประดิษฐ์ การคิดคำนวณ 3) กิจกรรมที่เน้นกระบวนการของการเรียนรู้โดยยึดปัญหาเป็นฐาน เพื่อการนำไปปฏิบัติ (Result-Based Learning) ส่งเสริมการวิเคราะห์และแก้ไขปัญหา จัดกิจกรรมการทำโครงการและแก้ปัญหาโจทย์ในรูปแบบต่างๆ 4) ส่งเสริมให้ได้แสวงหาโอกาส นำไปสู่การออกแบบ ลงมือปฏิบัติ ค้นหาคำตอบจากห้องทดลอง ห้องปฏิบัติการ จัดให้มีกิจกรรมการเรียนรู้นอกห้องเรียน เพื่อค้นหาคำตอบจากสถานที่และสถานประกอบการจริง 5) กิจกรรมการเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์และกระตือรือร้นในการเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ ทำให้นักเรียนหรือครูค้นพบความรู้ใหม่ สร้างสรรค์ความรู้ใหม่ และสร้างนวัตกรรมใหม่ 6) เรียนรู้ทั่วโลกและภูมิปัญญาหลักของไทย ศึกษาทางเลือกของสังคมไทยและของโลก ที่มี

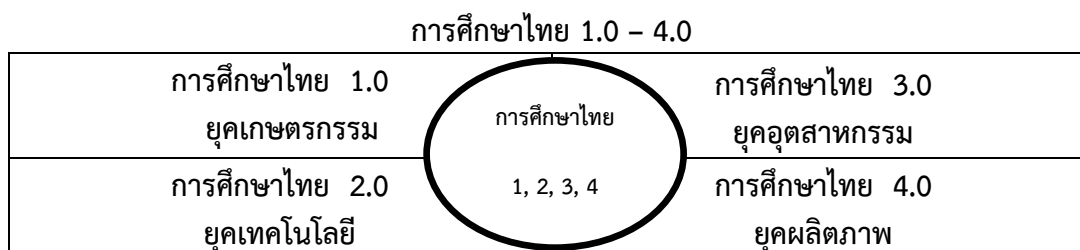
ความหลากหลาย 7) กิจกรรมการเรียนรู้ที่มีเป้าหมาย (Purposeful Learning) เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่มีความเชื่อมโยงกับวิถีชีวิต ส่งเสริมวัฒนธรรมการเรียนรู้ด้วยตนเองและการเรียนรู้ตลอดชีวิตและสามารถสร้างอาชีพได้

2. บทบาทของผู้สอน ต้องแสดงออกถึงพฤติกรรมดังนี้ 1) กระตุ้นให้เกิดการเป็นห้องเรียนแห่ง ความสงสัย อยากเรียนอยากรู้ อยากหาคำตอบ "Community of Inquiry" ต้องสอนน้อย แต่ให้ผู้เรียนเรียนรู้มาก 2) ส่งเสริมกระบวนการวิจัยให้เกิดขึ้นกับตัวผู้เรียนและกระตุ้นให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติกิจกรรม 3) กระตุ้น กิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นการคิดสร้างสรรค์ (Creative Learning) ให้น้องค์ความรู้ที่มีอยู่ทุกที่ มาบูรณาการ เชิง สร้างสรรค์ เพื่อสร้างและพัฒนานำไปสู่การผลิตนวัตกรรม (Innovation) ขึ้นมาตอบสนองความต้องการ 4) กระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดการทำงานร่วมกัน (Sharing Incentive) 5) กระตุ้นให้ใช้ กระบวนการคิดวิเคราะห์ ปัญหารายบุคคลแล้ว แลกเปลี่ยนความคิดเห็น 6) เปลี่ยนจากผู้ถ่ายทอด (Transmitting) เป็นผู้ชี้แนะ (Mentoring) 7) กิจกรรมการเรียนรู้ที่บูรณาการการพัฒนาทักษะทางสังคม คุณธรรม จริยธรรม คารวธรรม การสร้างเสริมสุขภาพอนามัย การเป็นพลเมืองที่ดีของประเทศและของโลก 8) กระตุ้นให้ผู้เรียนมีจิตสำนึก ยึดประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้ง (Mindful People)

3. บทบาทของผู้เรียน แสดงออกถึงพฤติกรรม ดังนี้ 1) ผู้เรียนแต่ละคนจะไม่อยู่นิ่ง กระตือรือร้นและ คิดค้นหาความรู้และคำตอบอยู่ตลอดเวลา (Active Learner) 2) แสดงถึงร่วมกันลงมือปฏิบัติกิจกรรม ใช้การ วิเคราะห์และแก้ไขปัญหาร่วมกันระดมความคิดสร้างสรรค์แบบกลุ่ม (Common Creating) 3) สามารถ แสดงออกถึงการคิดนอกกรอบ (Out of the Box) 4) สามารถใช้ทักษะกระบวนการในการแก้ปัญหาที่ซับซ้อน 5) เกิดทักษะในการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองและการทำงานอย่างเป็นระบบ 6) ใช้ทักษะการสื่อสารการ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ การนำเสนอผลการเรียนมาอภิปรายแลกเปลี่ยนในชั้นเรียน 7) มีความสามารถในการ สร้างสรรค์นวัตกรรมใหม่ๆ ที่เป็นประโยชน์หรือสนองต่อความต้องการของชุมชน สังคม หรือประเทศชาติ 8) แสดงถึงคุณลักษณะมีจิตสำนึกสาธารณะ และมีคุณธรรม จริยธรรม ความดีงาม

แนวคิดของการจัดการศึกษาไทย 4.0

ไพฑูรย์ สินลารัตน์ (2559) กล่าวว่าปัจจุบันการศึกษาไทยเข้าสู่ยุค 4.0 แล้ว โดยเริ่มจาก การศึกษา 1.0 ในยุคเกษตรกรรม ที่เน้นทักษะเพื่อยังชีพ ส่วนการศึกษาไทย 2.0 คือการศึกษาที่อยู่บนพื้นฐาน ของอุตสาหกรรมเริ่มในสมัยรัชกาลที่ 5 และต่อมาเข้าสู่ยุคการศึกษา 3.0 คือการศึกษาไทยยุคเทคโนโลยี ยุค โลกาภิวัตน์ แต่ยุคโลกาภิวัตน์ในขณะนี้ เป็น Port globalization ที่ค่อยๆ เปลี่ยนไปเป็นการศึกษาเพื่อชุมชน นานาชาติเน้น ติดต่อสื่อสารทางเทคโนโลยีเป็นหลัก และคนจะเปลี่ยนไปในลักษณะช่วยตัวเองมากขึ้น แต่ การศึกษาไทย 4.0 คือ การศึกษายุคผลิตภาพ เป็นยุคที่ต้องการผลผลิตหรือ Products ให้ได้มากที่สุดเพื่อ ประโยชน์ของชุมชนตนเองและ ชุมชนอื่นๆ ด้วยทักษะการศึกษาที่เน้นการทำได้ และลงมือทำแล้วออกมาเป็น ผลผลิต นอกจากนี้การศึกษาไทย 4.0 ยังถือว่าเป็นยุคที่เข้าสู่ศตวรรษที่ 21 ที่ประเทศไทยต้องมองผลิตภาพใน ลักษณะที่ตามให้ทันและก้าวไปข้างหน้า สามารถแสดงเป็นแผนภาพ ดังนี้

ที่มา: ดัดแปลงจาก ไพฑูรย์ สินลารัตน์ (2559)

นอกจากนี้ ไพฑูรย์ สินลารัตน์ (2559) ยังได้เสนอว่า การศึกษาไทย 4.0 จำเป็นต้องเน้นที่ การคิดสร้างสรรค์ (Creative) แล้วแปรรูปความคิดสร้างสรรค์นั้นเป็นผลผลิตออกมา (Product) แต่การที่จะมีความคิดสร้างสรรค์ได้ต้องคิดวิเคราะห์ (Critical) ก่อนและเมื่อมี Product แล้วผู้เรียนต้องรับผิดชอบตามมากขึ้น การศึกษาเชิงผลิตภาพและสร้างสรรค์จึงประกอบไปด้วยแนวคิด Critical, Creative, productive และ Responsible หรือ CCPR Model ในความหมายของการศึกษาเชิงสร้างสรรค์และผลิตภาพ หมายถึง คุณลักษณะ ดังนี้

คุณลักษณะที่ 1 คือ คิดวิเคราะห์ (Critical Mind) ประกอบด้วยทักษะการจับประเด็น การแยกแยะ การจัดหมวดหมู่การสรุป และการประยุกต์ใช้ เพื่อการมองสังคมให้รอบด้าน รู้ที่มาที่ไป และเข้าใจเหตุและผล

คุณลักษณะที่ 2 คือ คิดสร้างสรรค์ (Creative Mind) ประกอบด้วยการมองเห็นอะไรใหม่ๆ มีความคิดริเริ่มและมีจินตนาการในสร้างสรรค์สิ่งใหม่ๆ พัฒนาต่อยอดความรู้เดิม ประยุกต์และใช้ประโยชน์จากความรู้ที่มีและ มองเห็นประเด็นใหม่ๆ เด็กไทยที่มีความคิดสร้างสรรค์สามารถหา ความรู้ต่างๆ ที่ผ่านการวิเคราะห์มาสังเคราะห์สร้างเป็นผลงานที่มีเอกลักษณ์ไม่ซ้ำใคร สามารถคิดหาแนวทางการแก้ปัญหาต่างๆ ที่ดีขึ้น กว่าเดิม และสามารถเผยแพร่ผลงานโดยใช้สื่ออย่างสร้างสรรค์ที่ทำให้คนสนใจได้

คุณลักษณะที่ 3 คือ คิดผลิตภาพ (Productive Mind) ประกอบด้วยทักษะการสังเกต การคิดต่อเนื่อง การเห็นทางปรับปรุงการปฏิบัติการประเมิน เพื่อสร้างผลสำเร็จเป็นผลผลิตใหม่ๆ มองเห็นคุณค่าและคุณภาพของผลงาน

คุณลักษณะที่ 4 คือ คิดรับผิดชอบ (Responsible Mind) ประกอบด้วยทักษะการมองภาพรวม การประเมิน เหตุการณ์ การมองเห็นประโยชน์การตัดสินใจคุณค่า และการช่วยเหลือผู้อื่นเพื่อปลูกฝังจิตสำนึกต่อสังคมและประเทศชาติ การมีจิตสาธารณะและมีคุณธรรมจริยธรรม

นักเรียนหรือผู้เรียนจะมีความสามารถเช่นนั้นได้ต้องมีความสามารถหลายอย่างอยู่ในตัว โดยเฉพาะอย่างยิ่งเป็นความสามารถด้านการคิด ได้แก่ การคิดวิเคราะห์ (analytical thinking) การคิดอย่างมีวิจารณญาณ (critical thinking) การคิดสร้างสรรค์ (creative thinking) การคิดผลิตภาพ (productive thinking) และการคิดรับผิดชอบ (responsible thinking) ต้องรับผิดชอบต่อภาระหน้าที่ในทุกขั้นตอน ตลอดจนรับผิดชอบต่อผลผลิตที่สร้างขึ้นโดยคำนึงถึงความรับผิดชอบต่อสังคมส่วนรวมด้วย

การจัดการศึกษาเอกชน

การจัดการศึกษาเอกชนถือได้ว่าเป็นการจัดการศึกษาที่มีโรงเรียนเอกชนทำหน้าที่ดำเนินการในการขับเคลื่อนกระบวนการทางการศึกษาที่นอกเหนือจากการจัดการของรัฐ โดยบทบาทสำคัญของโรงเรียนเอกชนประกอบด้วย 1) การแบ่งเบาภาระของรัฐ กล่าวคือโรงเรียนเอกชนสามารถแบ่งเบาภาระของรัฐในเรื่องการจัดการศึกษาให้เยาวชน ซึ่งมีทั้งการศึกษาในระบบโรงเรียนและการศึกษานอกระบบโรงเรียน ทำให้รัฐสามารถประหยัดเงินงบประมาณในการลงทุนด้านการศึกษาได้เป็นจำนวนมาก 2) เป็นโรงเรียนใกล้บ้าน โดยโรงเรียน

เอกชนส่วนมากเป็นโรงเรียนที่อยู่ในแหล่งชุมชนเกือบทุกชุมชน ถือว่าเป็นโรงเรียนใกล้บ้าน มีการคมนาคมที่สะดวก 3) ให้บริการเด่นเป็นพิเศษ โดยโรงเรียนเอกชนสามารถให้บริการที่มีลักษณะเด่นเป็นพิเศษ สนองความต้องการของกลุ่มคนได้เป็นอย่างดี เช่น อาหารกลางวัน พาหนะรับ-ส่ง หอพัก และสามารถจัดหลักสูตรพิเศษทั้งในเรื่องการฝึกอบรม ด้านคุณธรรม จรรยาบรรณ การฝึกทักษะ ทางภาษา คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ดนตรี กีฬา และอื่น ๆ 4) ช่วยให้เกิดการแข่งขันด้านคุณภาพการศึกษา โดยโรงเรียนเอกชนสามารถส่งเสริมสภาพด้านการศึกษา คือช่วยให้ผู้ปกครองและนักเรียนมีโอกาสในการเลือกสถานศึกษาได้หลากหลายยิ่งขึ้น โดยเฉพาะโรงเรียนเอกชนที่ดี มีคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาสูงจะเป็นคู่แข่งกับโรงเรียนของรัฐ จึงเป็นการกระตุ้นให้มีการพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาสูงขึ้นและยังเป็นการจัดหรือลดการผูกขาดในการจัดการศึกษา 5) การบริหารจัดการที่มีความคล่องตัว โดยโรงเรียนเอกชนมีการบริหารจัดการที่มีอิสระ บริหารงานด้วยระบบธุรกิจ ซึ่งคล่องตัวมากกว่าระบบราชการ จึงสามารถลดขั้นตอนและระเบียบวิธีการในการสั่งการ บังคับบัญชา สามารถตัดสินใจปรับปรุง เปลี่ยนแปลงการบริหารงานด้านต่าง ๆ ตลอดจนบุคลากรและทรัพยากรอื่น ๆ ที่เอื้อประโยชน์ต่อการจัดการศึกษาได้อย่างเต็มที่ 6) พัฒนาคุณภาพผู้เรียน ซึ่งโรงเรียนเอกชนสามารถจัดการเรียนการสอนได้อย่างมีคุณภาพทัดเทียมกับโรงเรียนของรัฐ โดยพิจารณาได้จากคะแนนผลการทดสอบระดับชาติ (O-NET) ของนักเรียนโรงเรียนเอกชนประเภทสามัญศึกษา และจากคะแนนการทดสอบมาตรฐานอาชีวศึกษา (V-NET) ของนักศึกษาเอกชนประเภทอาชีวศึกษาพบว่าคะแนนเฉลี่ยสูงกว่าโรงเรียนภาครัฐ (สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ, 2556, หน้า 11-12)

ประเภทของโรงเรียนเอกชน

โรงเรียนเอกชน ในฐานะเป็นสถานศึกษาของเอกชนที่จัดการศึกษาไม่ว่าจะเป็นโรงเรียนในระบบหรือโรงเรียนนอกระบบ ที่มีใช้เป็นการศึกษาของเอกชนตามกฎหมายว่าด้วยสถาบันอุดมศึกษาเอกชน สามารถจำแนกประเภทของโรงเรียนเอกชน (สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ, 2556, หน้า 12-13) ดังนี้

1. โรงเรียนในระบบ หมายถึง โรงเรียนที่จัดการศึกษาโดยกำหนดจุดมุ่งหมายวิธีการศึกษาหลักสูตร ระยะเวลาของการศึกษา การวัดและประเมิน ซึ่งเป็นเงื่อนไขของการสำเร็จการศึกษาที่แน่นอน แบ่งเป็น 3 ประเภท ได้แก่ 1) ประเภทสามัญศึกษา หมายถึง โรงเรียนที่จัดการศึกษาตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการในระดับต่าง ๆ ได้แก่ ระดับก่อนประถมศึกษา (เตรียมอนุบาลและอนุบาล) ระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษา (มัธยมศึกษาตอนต้น มัธยมศึกษาตอนปลาย) 2) ประเภทอาชีวศึกษา หมายถึง โรงเรียนที่จัดการศึกษาตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ หรือหลักสูตรที่ได้รับอนุมัติจากกระทรวงศึกษาธิการในระดับต่าง ๆ ได้แก่ ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) ทั้งนี้ โรงเรียนประเภทสามัญศึกษาและประเภทอาชีวศึกษาให้รวมโรงเรียนที่จัดการเรียนการสอนในลักษณะโรงเรียนการกุศล โรงเรียนการศึกษาพิเศษ หรือโรงเรียนการศึกษาสงเคราะห์ 3) ประเภทนานาชาติ หมายถึง โรงเรียนที่จัดการศึกษาโดยใช้หลักสูตรต่างประเทศ หรือหลักสูตรต่างประเทศที่ปรับรายละเอียดเนื้อหาวิชาใหม่หรือหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการและใช้ภาษาต่างประเทศเป็นสื่อในการเรียนการสอนให้กับนักเรียน โดยไม่จำกัดเชื้อชาติ ศาสนา และไม่ขัดต่อศีลธรรมและความมั่นคงของประเทศ

2. โรงเรียนนอกระบบ หมายถึง โรงเรียนที่จัดการศึกษาโดยมีความยืดหยุ่นในการกำหนดจุดมุ่งหมาย รูปแบบ วิธีการจัดการศึกษา ระยะเวลาของการศึกษา การวัดและประเมินผล ซึ่งเงื่อนไขสำคัญของการสำเร็จ

การศึกษา แบ่งออกเป็นประเภทต่าง ๆ ได้แก่ ประเภทสอนศาสนา ประเภทศิลปะและกีฬา ประเภทวิชาชีพ ประเภททววิชา ประเภทสร้างเสริมทักษะชีวิต

การพัฒนาครูตามนโยบายไทยแลนด์ 4.0

การพัฒนาครู 4.0 หมายถึง การใช้สมรรถนะที่ครูมีอยู่ในการทำให้นักเรียนกลายเป็นนักเรียน 4.0 ด้วยการเพิ่มกิจกรรมการเรียนรู้ที่จะทำให้นักเรียนได้รับทักษะที่จำเป็นสำหรับ ศว.ที่ 21 คือทักษะการคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหา การคิดสร้างสรรค์ การสร้างนวัตกรรม การเรียนและการทำงานร่วมกันเป็นทีม การมีภาวะผู้นำ การสื่อสาร การใช้ข้อมูลและสารสนเทศ การติดต่อสื่อสารทางไกล การใช้คอมพิวเตอร์และปัญญาประดิษฐ์ การคิดคำนวณ การสร้างอาชีพและการเรียนรู้ด้วยตนเอง หรือที่เรียกกันว่า "7Cs"

วิจารณ์ พานิช ให้ความหมายของการพัฒนาครูว่า การสอนของครูในปัจจุบันพบว่า ยังถ่ายทอดความรู้แบบสอนวิชา ส่งผลให้เด็กมีคุณสมบัติที่น่ากลัวที่สุด คือ ขาดภาวะผู้นำ เด็กจะมีทักษะความเป็นผู้นำได้ก็ต่อเมื่อมีความมั่นใจในตัวเอง มีความคิดเป็นของตัวเอง วิธีการเรียนรู้ของเด็กในยุคใหม่จึงต้องเรียนโดยลงมือทำ ฝึกให้ปฏิบัติจริงและมีการแลกเปลี่ยนกับผู้อื่น แต่ไม่ควรปล่อยให้เด็กเรียนเอง ครูต้องออกแบบการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับระดับพัฒนาการของเด็ก สามารถประเมินลูกศิษย์แต่ละคนได้ว่ามีพื้นฐานความรู้เพียงใด เพื่อออกแบบการเรียนรู้ที่แตกต่างกัน และประเมินความก้าวหน้าของเด็กแต่ละกลุ่มเป็น ศ.ดร.ไพฑูรย์ สินลารัตน์ รองอธิการบดีฝ่ายวิจัย มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตยย์ กล่าวถึงบทบาทครูไทยยุคใหม่ในศตวรรษที่ 21 ว่า ครูต้องเปลี่ยนบทบาทจากผู้ถ่ายทอดความรู้เป็นผู้อำนวยความสะดวก ปัจจุบันเริ่มมีการพูดถึงทักษะของเด็กในศตวรรษที่ 21 แต่ยังไม่มีความครอบคลุมแนวทางการพัฒนาทักษะครูให้พร้อมต่อการเรียนการสอนในยุคสมัยใหม่ ครูไทยจำนวนมากจึงเหมือนถูกปล่อยลอยอย่างโดดเดี่ยวท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก แนวทางการพัฒนาทักษะครูไทยในศตวรรษที่ 21 ประกอบด้วยทักษะ 7 ด้าน ได้แก่ 1.ทักษะในการตั้งคำถาม เพื่อช่วยศิษย์กำหนดรู้เป้าหมายและคิดได้ด้วยตนเอง 2.ทักษะที่สอนให้เด็กหาความรู้ได้ด้วยตัวเองและด้วยการลงมือปฏิบัติ 3.ทักษะในการคัดเลือกความรู้ตามสภาพแวดล้อมจริง 4.ทักษะในการสร้างความรู้ ใช้เกณฑ์การทดสอบและตรวจสอบความถูกต้องอย่างไร เพื่อให้ศิษย์เกิดความเข้าใจอย่างชัดเจน 5.ทักษะให้ศิษย์คิดเป็น หรือตกผลึกทางความคิด 6.ทักษะในการประยุกต์ใช้ 7.ทักษะในการประเมินผล

แผนการศึกษาแห่งชาติ (พ.ศ. 2560-2579) 8Cs ประกอบด้วย 1 ทักษะด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณ และทักษะในการแก้ปัญหา (Critical Thinking and Problem Solving) 2. ทักษะด้านการสร้างสรรค์ และนวัตกรรม (Creativity and Innovation) 3. ทักษะด้านความเข้าใจต่างวัฒนธรรม ต่างกระบวนทัศน์ (Cross – cultural Understanding) 4. ทักษะด้านความร่วมมือ การทำงานเป็นทีมและภาวะผู้นำ (Collaboration Teamwork and Leadership) 5. ทักษะด้านการสื่อสาร สารสนเทศ และรู้เท่าทันสื่อ (Communications, Information and Media Literacy) 6. ทักษะด้านคอมพิวเตอร์ และเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (Computing and ICT Literacy) 7. ทักษะอาชีพและทักษะการเรียนรู้ (Career and Learning Skills) 8. ความมีเมตตา กรุณา วินัย คุณธรรม จริยธรรม (Compassion)

แนวทางการพัฒนาครูตามนโยบายไทยแลนด์ 4.0

พล.อ.ประยุทธ์ จันทร์โอชา (2557) ได้กล่าวว่า “พัฒนาระบบการผลิตและพัฒนาครูที่มีคุณภาพและมีจิตวิญญาณของความเป็นครู เน้นครูผู้สอนให้มีคุณธรรมตามวิชาที่สอน นำเทคโนโลยีสารสนเทศและเครื่องมือที่เหมาะสมมาใช้ในการเรียนการสอน เพื่อเป็นเครื่องมือช่วยครู เพื่อการเรียนรู้ด้วยตนเอง รวมทั้งปรับระบบการประเมินสมรรถนะที่สะท้อนประสิทธิภาพ การจัดการเรียนการสอนและการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนเป็น

สำคัญ (Office of the Education Council, 2016) โดยเฉพาะการจัดการศึกษาที่ต้องคำนึงถึงผู้เรียนในยุคดิจิทัลที่มีลักษณะแตกต่างไปจากผู้เรียนยุคก่อนเน้นครูผู้สอนให้มีคุณวุฒิตรงตามวิชาที่สอน นำเทคโนโลยีสารสนเทศและเครื่องมือที่เหมาะสมมาใช้ในการเรียนการสอนเพื่อเป็นเครื่องมือช่วยครู หรือเพื่อการเรียนรู้ด้วยตนเอง เช่น การเรียนทางไกล การเรียนโดยระบบอิเล็กทรอนิกส์ (สำนักเลขาธิการ คณะรัฐมนตรี, 2557) ประกอบกับร่างแผนปฏิบัติการหรือ Roadmap การปฏิรูปการศึกษา พ.ศ. 2558-2564 ของ กระทรวงศึกษาธิการ จำนวน 6 ด้าน คือ

1. การปฏิรูปครู
2. การกระจายโอกาส และคุณภาพการศึกษาอย่างทั่วถึงและเท่าเทียม
3. ปฏิรูปการบริหารจัดการ
4. ปรับระบบการผลิต และพัฒนากำลังคน เพิ่มศักยภาพการแข่งขัน
5. ปฏิรูปการเรียนรู้
6. การปรับระบบการใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา

จากคำแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรีในด้านการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับครูประกอบกับร่างแผนปฏิบัติการหรือ Roadmap การปฏิรูปการศึกษา พ.ศ. 2558-2564 ของกระทรวงศึกษาธิการ คือการให้ความสำคัญในการพัฒนาระบบการผลิตและพัฒนาครูให้มีคุณภาพ และมีจิตวิญญาณของความเป็นครูโดย เน้นครูผู้สอนที่มีคุณวุฒิตรงตามวิชาที่สอน และสามารถนำเทคโนโลยีสารสนเทศเครื่องมือที่เหมาะสมมาใช้ในการเรียนการสอน เพื่อเป็นเครื่องมือช่วยครูหรือพัฒนาการเรียนรู้ด้วยตนเอง เพื่อให้ครูทันต่อการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีและสามารถใช้เทคโนโลยีเพื่อการสอนให้มีคุณภาพและมีประสิทธิภาพตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียนได้ ดังนั้นจึงต้องมีการยกระดับและพัฒนาครูไทยให้ทันต่อสถานการณ์และความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาครูของประเทศต่าง ๆ ดังนี้

1. ด้านนโยบาย การจัดการศึกษาในประเทศไทยต้องมีการพัฒนาให้สอดคล้องกับสภาพการณ์โลก ไม่เพียงเฉพาะครูเท่านั้นแต่หมายรวมถึงการพัฒนาทั้งระบบให้เอื้อต่อการเรียนรู้ในยุคสมัยใหม่ด้วย โดยมีแนวทางที่ควรส่งเสริมและเปิดมุมมองของการพัฒนาครูในศตวรรษที่ 21 โดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะต้องกำหนดนโยบายเพื่อเป็นกรอบในการผลิตและพัฒนาครู กำหนดมาตรฐานวิชาชีพครู พัฒนาหลักสูตรครูในสถาบันอุดมศึกษาให้สอดคล้องกับสภาพปัจจุบัน จัดอบรมให้ความรู้และปรับทัศนคติของครูในการจัดการเรียนรู้สมัยใหม่ ส่งเสริมให้ครูนำเทคโนโลยีเข้ามาช่วยในการจัดการเรียนการสอนและพัฒนาตนเองใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเข้ามาช่วยในการพัฒนาครู สร้างระบบ Coaching โดยให้ครูที่มีความเชี่ยวชาญในการจัดการเรียนการสอนเป็นผู้ฝึกปฏิบัติให้กับครูที่ยังขาดความชำนาญ ส่งเสริมให้มีการสร้างเครือข่ายหรือการเรียนรู้ร่วมกันของครู ส่งเสริมให้ครูนำปัญหาที่พบในชั้นเรียนจากประสบการณ์ไปเป็นปัญหาในการวิจัย เพื่อหาแนวทางการแก้ไข หรือแนวทางในการพัฒนาการเรียนการสอนต่อไป (สุทธิพร จิตต์มิตรภาพ, 2553), (ถนอมพร เลหาจรัสแสง, ม.ป.ป.), (จุฬารักษ์มาเสถียรวงศ์, 2555), (OraKwo, 2012), (วิจารณ์ พานิช, 2555), (ศิริวรรณ นักร้อง, 2556)

2. การผลิตครู ให้ความสำคัญต่อครู ครูเป็นบุคคลสำคัญที่สุด ที่จะส่งผลต่อคุณภาพการเรียนการสอน และคุณภาพของผู้เรียน คุณลักษณะของครูในศตวรรษที่ 21 ต้องเป็นผู้ที่มีความรอบรู้มากขึ้น มีความเป็นมืออาชีพ มีความสามารถและศักยภาพสูง เป็นผู้มีวินัยธรรมการสอนเพื่อให้นักเรียนได้ผลดีด้วยการเรียนรู้ตามที่ต้องการ และเตรียมความพร้อมให้แก่นักเรียนในการเข้าสู่โลกของการทำงานในศตวรรษที่ 21 ครูควรเป็นผู้รักในอาชีพมีชีวิตเรียบง่าย และมีจิตวิญญาณของความเป็นครูมีการกำหนดสมรรถนะของครูโดยนอกจากนั้นมีการควบคุมคุณภาพการผลิตครูโดยใช้ระบบการรับรองวิทยฐานะของสถาบันผลิตครู

3. ด้านการพัฒนาตนเอง ผู้ที่ได้ชื่อว่า “ครู” เป็นบุคคลสำคัญยิ่งต่อภารกิจในการพัฒนาเยาวชนของชาติโดยนอกจากครูจะต้องมีจิตวิญญาณความเป็นครูแล้ว ยังต้องเป็นผู้ทรงความรู้ในเนื้อหาที่จะถ่ายทอดสู่ผู้เรียน และครูยังต้องจัดการเรียนการสอนได้อย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ยังต้องพัฒนาศิษย์ให้มีทักษะการเรียนรู้แห่งศตวรรษที่ 21 ด้วย ดังนั้นครูจึงต้องเรียนรู้ที่จะปรับตัวและพัฒนาตนเองอยู่เสมอ

ครูควรจะได้รับพัฒนาทั้งในส่วนบุคคลและการพัฒนาหน่วยงานควบคู่กันไปด้วย จึงจำเป็นจะต้องมีการจัดทำแผนพัฒนาบุคลากรรายบุคคล กลุ่มงาน และภาพรวมทั้งองค์กร เพื่อวิเคราะห์จุดเด่น จุดที่ควรปรับปรุงของครูทุกคน ซึ่งจะต้องเป็นการระดมความคิดเห็น และการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องโดยให้ความสำคัญในการพัฒนาด้านทักษะ ความรู้และคุณลักษณะ ทักษะคิด และแรงกระตุ้นในการทำงานและการจัดการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในอนาคต อันจะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานและผลผลิตของงานให้ดีขึ้น ทำให้รับโอกาสและประโยชน์ร่วมกันทุกฝ่าย (Win and Win) ตอบสนองต่อเป้าหมาย และนโยบายขององค์กร

สรุป

ครูที่มีคุณลักษณะของ ครู 1.0 และครู 2.0 และสามารถใช้สื่อดิจิทัล สื่ออิเล็กทรอนิกส์ ในการจัดการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ก็จะได้รับเรียกชื่อว่า ครู 3.0 เป็นครูที่มุ่งมั่นทำให้นักเรียนเรียนรู้เข้าใจ และสามารถนำความรู้ (Knowledge) ทั้งที่อยู่ในรูปทฤษฎี หลักการ งานวิจัย กฎ ระเบียบ ประกาศ แนวปฏิบัติ ปทัสถาน ค่านิยม วัฒนธรรมเกี่ยวกับวิชาต่างๆ ที่เรียนในโรงเรียน และที่ปรากฏตามแหล่งเรียนรู้ต่างๆ ทั้งแหล่งเรียนรู้ดิจิทัล อิเล็กทรอนิกส์ และแหล่งเรียนรู้อื่นๆ ไปใช้ในการแก้ปัญหาและใช้ในชีวิตประจำวันแล้ว ยังต้องปรับเปลี่ยนตนเองให้เป็นครู 4.0 ด้วยจึงจะสามารถทำให้นักเรียนกลายเป็นนักเรียน 4.0 และสามารถดำรงตนให้ประสบความสำเร็จได้ในศตวรรษที่ 21 ครู 4.0 จะใช้สมรรถนะที่ครูมีอยู่ในการทำให้นักเรียนกลายเป็นนักเรียน 4.0 ด้วยการเพิ่มกิจกรรมการเรียนรู้ที่จะทำให้นักเรียนได้รับทักษะที่จำเป็นสำหรับ ศ.ว.ที่ 21 คือทักษะการคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหา การคิดสร้างสรรค์ การสร้างนวัตกรรม การเรียนและการทำงานร่วมกันเป็นทีม การมีภาวะผู้นำ การสื่อสาร การใช้ข้อมูลและสารสนเทศ การติดต่อสื่อสารทางไกล การใช้คอมพิวเตอร์และปัญญาประดิษฐ์ การคิดคำนวณ การสร้างอาชีพและการเรียนรู้ด้วยตนเอง หรือที่พวกเราเรียกกันว่า "7Cs" ดังนี้คือ 1.Critical thinking & problem solving (ทักษะด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณ และทักษะในการแก้ปัญหา) 2.Creativity & innovation (ทักษะด้านการสร้างสรรค์ และนวัตกรรม) 3.Cross-cultural understanding (ทักษะด้านความเข้าใจต่างวัฒนธรรม ต่างกระบวนทัศน์) 4.Collaboration, teamwork & leadership (ทักษะด้านความร่วมมือ การทำงานเป็นทีม และภาวะผู้นำ) 5.Communications, information & media literacy (ทักษะด้านการสื่อสาร สารสนเทศ และรู้เท่าทันสื่อ) 6.Computing & ICT literacy (ทักษะด้านคอมพิวเตอร์ และเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร) 7.Career & learning skills (ทักษะอาชีพ และทักษะการเรียนรู้) นโยบายการพัฒนาครูต้องชัดเจน ครอบคลุม และเป็นระบบจะส่งผลให้ครูมีความรู้ความสามารถในการจัดการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ การกำหนดมาตรฐานวิชาชีพและการนำเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้ก็เป็นส่วนสำคัญในการกระตุ้นให้ครูมีการพัฒนาตนเองโดยเปลี่ยนแปลงทั้งทัศนคติ วิธีสอนและบทบาท ทั้งยังส่งผลให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และประสบการณ์ที่หลายหลาย จนกลายเป็นองค์ความรู้ใหม่ที่สามารถนำมาปรับใช้ภายใต้บริบทของตนเอง เพื่อถ่ายทอดและเสริมสร้างความรู้ให้ผู้เรียนคิดเป็น แก้ปัญหาเป็น ตลอดจนส่งเสริมให้ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรม มีทักษะชีวิตและวิชาชีพตามคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของชาติและนานาชาติต่อไป

รายการอ้างอิง

- สุขุม เฉลยทรัพย์ 2561 จาก ‘ครู 4.0’ ถึง ‘นักเรียน 4.0’ สู่การเป็น ‘ไทยแลนด์ 4.0’ การยกระดับครูไทยในศตวรรษที่ 21 สืบค้น 19 กุมภาพันธ์ 2557 จาก <http://seminar.glf.or.th/file/DownloadFile/621>
- มติใหม่ครูไทยสอนในแบบบูรณาการ.(2557) สืบค้น 15 กุมภาพันธ์ 2558 จาก <http://iqnewsclip.com/newsservice.asp>.
- วิกฤติการศึกษาไทย. สืบค้น 17 กุมภาพันธ์ 2558 จาก <http://thaipublica.org/2015/02/tutor-1>
- สุทธิพร จิตต์มิตรภาพ. “การเปลี่ยนแปลงโลกของการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 และการพัฒนาสู่ “ครูมืออาชีพ”. สืบค้น 16 กุมภาพันธ์ 2557 จาก http://hu.swu.ac.th/files/km/55/2_changes_in_the_world21@.pdf.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.(2557) รายงานการวิจัยแนวทางการพัฒนาการศึกษาไทยกับการเตรียมความพร้อมศตวรรษที่ 21. กรุงเทพฯ.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา สำนักงานส่งเสริมสังคมแห่งการเรียนรู้และคุณภาพเยาวชน.ยุทธการเปลี่ยน “ครูเฉย”สู่ครูยุคศตวรรษที่ 21 สืบค้น 18 กุมภาพันธ์ 2558 จาก <http://seminar.glf.or.th/seminar/Topic/29>.
- สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี. (2557) คำแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรี. สืบค้น 18 กุมภาพันธ์ 2557 จาก http://cabinet.thaigov.go.th/bb_main31.htm
- แผนพัฒนาการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 –2564) สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษากระทรวงศึกษา กรุงเทพมหานคร
- ครูในศตวรรษที่ 21. (2556). สืบค้นเมื่อ 18 กันยายน 2556, จาก <http://www.aircadetwing.com>